

**Мастер класс
Жүннен ылғалды
киіз басу
техникасында
дайындалған
«Жаз» моншағын
жасау технологиясы**

№ 4 ЖОМ технология мұғалімі: С.Н. Амиргалиева

Тақырыбы: Мастер класс. Жүннен ылғалды киіз басу техникасында дайындалған «Жаз» моншағын жасау технологиясы

№ 4 ЖОМ технология мұғалімі
С.Н. Амиргалиева

Киіз (ағыл. Felt, нем. Filz) (түрікше ajlyk – жамылғы, жапқыш) – қойдың күзем жүнінен басылған, үй тұрмысында пайдаланылатын бұйым. Көшпелі халық өмірінде киіздің алатын орны ерекше. Киіз қазақ жеріндегі көшпелі тайпаларда б.з.б. 1-мыңжылдықта белгілі болған. *Киіз Басу*– дәстүрлі қазақ қоғамында дамыған киіз жасау өнері. Оған жүн талшықтарының бір-бірімен ұйыса байланысатын қасиеті негізге алынған. Қазіргі заманғы шұға басу, байпақ жасау, **фетр** (қалпақтық биязы киіз) басу процестері де Киіз Басу дәстүрлі технологиясымен бірдей.

Жүн – ұйысуға бейім бірден-бір талшық. Ол ылғал мен температура әсерінен және механикалық әрекет нәтижесінде ширайды да, жасалып жатқан бұйымның көлемі кішірейіп, тығыздығы артады: шұға 30 – 35%, киіз бен байпақ 80%-дай шуиды. Киіз Басудағы ең жоғары тығыздық 0,55 г/см³ (байпақтың табаны 0,42 г/см³), тығыздығын бұдан әрі арттырса, жүн талшықтары үзіліп, материал ыдырай бастайды.

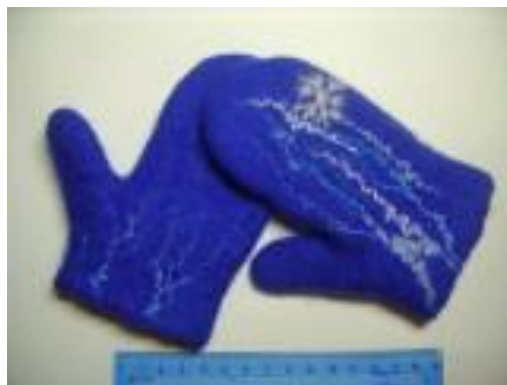
Киіз Басу ісімен қазақ халқы өте ертеден таныс. Ғасырлар бойы көшпелі өмірге ыңғайлы тұрмыстық бұйымдардың бірқатарын киізден жасап келгендіктен, Киіз Басу технологиясын әбден меңгеріп, өнер дәрежесіне көтерген. Дәстүрлі қазақ қоғамында Киіз Басу ісі маусымдық сипатта болған. Ол қойды қыркудан басталады да (күзде), қырқылған күзем жүннің барлығын өңдеп болғанға дейін созылады. Жүні таза болу үшін, қойды қырқар алдында 3 – 4 рет ағынды суға тоғытады. Алдымен жүн жасалатын бұйымдарға ыңғайланып, ақ, қара түстерге бөлініп жиналады да, оны ешкі терісінен жасалған тулаққа салып, сабаумен сабайды. Жүн сабалып болған соң, басылатын киіздің көлеміне қарай, шиді жаяды да, оның үстіне жүнді салып, шабақтайды.

Дайын болған киізді арналған мақсатына қарай өре киіз, кесек киіз, текемет киіз, сырмақ киіз, талдырма, моншақ, сырға, бас киімдер болып бірнеше түрге бөлінеді.

Ылғалды киіз басу техникасындағы бұйым үлгілері.

a

б

в

г

д

е

1-сурет. Ылғалды киіз басу техникасындағы бұйым үлгілері:
a – қол дорба, *б* – қолғап, *в* – ойыншық; *г* - панно; *д* – пима; *е* - гүл.

«Жаз» моншағын жасау технологиясы

2 сурет. Ылғалды киіз басу технологиясымен дайындалған моншақ

Құрал-жабдықтар:

Жүн (киіз) шар тәрізді киіздерді басу үшін кез келген жүн пайдаланылады, жіңішке, жартылайжіңішке, меринос, ангор және т.б. Жіңішке әрі нәзік жүннен әдемі және тегіс түйіршіктер пайда болады.

Сабын: кез келген кондиционерсіз және иіс майлы қоспаларсыз сұйық сабынды пайдалануға болады. Ыдыс-аяқты жууға арналған сұйықтықтарды қолданбаңыз, көбіктің көп болуы киіздің басылуына кедергі келтіреді.

Жылы суы бар ыдыс;

Таспа;

Үлкен тесігі бар ине, таспаға моншақтарды жинау үшін.

1 кесте киізден моншақ жасаудың технологиялық картасы

№	Жұмыс атауы	Фотосуреттер
1	2	3
1	<p>Шар тәрізді киіздерді басу үшін кез келген жүн пайдаланылады, жіңішке, жартылайжіңішке, меринос, ангор және т.б. Егер сізде тәжірибеңіз жетіспесе үлкен түйіршктерді жасаудан бастаңыз</p>	
2	<p>Орамнан біршама жүнді (мысалы 1-2 грамм) үзіп алыңыз. Киіз басу кезінде жүн тығызданып қалуы мүмкін, сондықтан жүнді көбірек алуға тырысыңыз. Жүннің тығызданып қалуы жүннің өзіне және сіздің ынтаңызға байланысты, көбінесе жүн 1,5 – 2 есе тығызданады..</p>	
3	<p>Жүнді үстел үстіне қойып тығыз шар тәрізді фигураға айналғанға дейін домалатыңыз. Бүйір жақтарын ортасына қарай, кейін төменгі бөлігін жоғары жиыңыз.</p>	
4	<p>Жүнді домалатып орауды тығыз шарға айналғанға дейін жалғастырыңыз.</p>	

1 кестенің жалғасы

5	<p>Шар тәрізді жүнді жылы сабынды суға салыңыз. Бұйымды тарқатылып қалмауы үшін саусақтармен ұстап тұрып, түгелдей сабынды суға батырып, содан кейін шығарып домалату керек</p>	
6	<p>Әр түрлі бағыттарға қарай домалатып, шардың пішінін келтіру керек. Бұл кезең 1-2 минут алады. Шар тығызданған кезде, екі алақанның арасында домалатып шардың кейпіне келтіреміз. Алғашқы 1-2 минутта шар жұмсақ болады, сондықтан қатты күш түсірмеңіз. Кейін ол тығызданады.</p>	
	<p>Алақанның арасында домалатуды аяқтап, салқын суға малып сабынның ертіндісін шайыңыз. Егер пішінін жоғалтса аздап домалатыңыз.</p>	
	<p>Кептірілгеннен кейін шар дайын!</p> <p>Енді олардан моншақ құрауға болады, әрбір шарды инемен тесіп таспаны өткізіңіз.</p>	

Тема: Мастер класс. Технология изготовления бус «Лето» в технике мокрого валяния шерсти

Амиргалиева С.Н.
учитель технологии СОШ №4

Войлок (англ. Felt, нем. Filz) (от тюркского ajlyk – покров, покрывало) – это вид непряженого текстиля из натуральной шерсти. *Валяние* – самая древняя техника изготовления шерстяных изделий, оно возникло раньше, чем прядение, ткачество или вязание.

Войлок, особого рода ткань, образованная спутавшимся, тесно сплетшимся животным волосом или шерстью. Непосредственно процесс сваливания (сцепление волосков шерсти между собой) происходит в тот момент, когда из шерсти выходит мыльный раствор.

Войлок изготавливается из шерсти. Наиболее мягкие войлочные изделия — шляпы — получаются из шерсти пушных зверей: бобра, выхухоли, белки. В России войлок готовится, главным образом, из *овечьей шерсти*. Шкурки (обрезки от скорняков) чистят, расчесывают, иногда их смазывают особой жидкостью, которая делает их прямой волос более способным к уваливанию, и сбывают.

Шерсть, идущая на войлок, моется, сортируется и расчесывается. Затем ее расстилают ровным слоем на холсте, смачивают горячей водой и сначала обжимают рукой, а потом свертывают в трубку вместе с холстом и катают по полу. Когда шерсть достаточно уплотнилась, валяние производят без холста, смачивая время от времени водой.

Искусство мастера состоит в равномерном распределении материала и в равномерном уваливании войлока.

Войлочные изделия или шьются из кусков войлока, или готовятся прямо валянием, например, войлочная обувь, валенки.

При машинной обработке валяние происходит таким образом, что шерсть раскладывается слоем на полотне и пропускается через ряд вальков, причем время от времени ее подвергают действию пара.

Войлочные изделия очень разнообразны: бурки, полсти, кошмы, шляпы, ковры, бусы, серьги, панно, игрушки, пальто, броши и т.д...

Примеры изделий в технике мокрого валяния шерсти

а

б

в

г

д

е

Рисунок 1. Примеры изделий в технике мокрого валяния:
а – сумка, *б* – варежки, *в* – игрушка; *г* – панно; *д* – валенки; *е* – цветок.

Технология изготовления бус «Лето»

Рисунок 2. Бусы в технике мокрого валяния

Материалы и инструменты:

Шерсть: для валяния шариков годиться любая шерсть для валяния, тонкая, полутонкая, мериносовая, ангора и другие. Из более нежной и тонкой шерсти получаются более красивые и гладкие шарики. Для начала купите набор шерсти нескольких цветов в небольшом количестве;

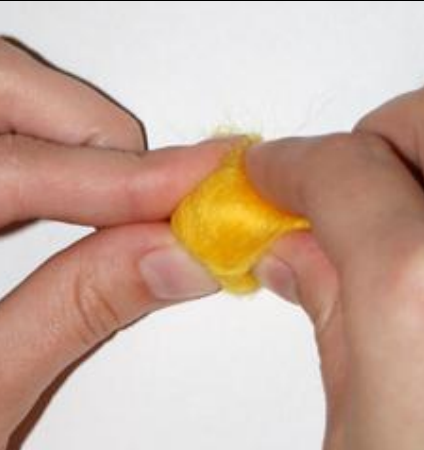
Мыло: подойдет любое жидкое мыло без кондиционера или кремовых добавок. Также можно развести горячей водой настирганное детское мыло или хозяйственное. Не используйте жидкость для мытья посуды – обилие пены мешает шарик быстро свалиться;

Ёмкость с тёплой водой;

Лента;

Игла с большим ушком для сборки бус на ленту.

Таблица 1. Технологическая карта изготовления бус из войлока

№	Наименование операций	Фотографии
1	2	3
1	<p>Для изготовления бусин из войлока подходит любая шерсть (например, меринос или троицкая). Если у вас небольшой опыт работы с шерстью, я рекомендую начать с валяния крупных бусин - в этом случае вам будет легче контролировать процесс. Если вы хотите сделать несколько бусин одинакового размера, то заранее подготовьте одинаковые кусочки шерсти, иначе потом будет сложно вспомнить, сколько именно шерсти вы брали для изготовления первой бусины.</p>	
2	<p>Оторвать от мотка некоторое количество шерсти (например, 1-2 грамма). Имейте ввиду, что шерсть в процессе валяния усядет, так что берите с запасом. Насколько сильно усядет шерсть зависит от самой шерсти и от вашего усердия. Обычно шерсть даёт усадку где-то в 1,5 – 2 раза.</p>	
3	<p>Положить кусочек шерсти на стол перед собой и скатать его в тугую шарообразную фигуру: заворачивайте боковые стороны в центр, а затем нижний край наверх</p>	
4	<p>Продолжить сворачивать шерсть в плотный шар, до самого конца шерстяного кусочка</p>	

<p>5</p>	<p>Погрузить шерстяной шар в теплую мыльную воду (это может быть как жидкое мыло, разведенное в воде, так и средство для мытья посуды). Держать заготовку шара пальцами, чтобы он не размотался. Пропитать его насквозь мыльным раствором, а затем вынимайте и начинайте легкими круговыми движениями формировать шар. При необходимости смочите пальцы жидким мылом, и проводите ими в том направлении, в котором сматывали кусочек шерсти.</p>	
<p>6</p>	<p>Слегка поглаживать его пальцами в различных направлениях, придавая форму шара. Этот этап занимает примерно 1-2 минуты. Когда шарик станет достаточно тугим и перестанет разворачиваться, начните катать его между ладоней так, как в детстве катали кусок пластилина, чтобы получился шар. Сначала шарик будет мягкий, поэтому не нажимайте на него слишком сильно первую минуту-две. По мере катания он приобретет упругость.</p>	
	<p>Продолжить катать шар между ладоней до тех пор, пока он не достигнет желаемой плотности, а затем ополосните его в прохладной воде, чтобы смыть мыло. Еще немного покатайте его между ладоней, если при промывке он потерял свою форму.</p>	
	<p>Просушить его, и готово!</p> <p>Теперь из них можно сделать бусы. Проколите каждую бусину иглой и нанижите на ленту.</p>	